

Iranian Journal of Educational Society

Investigating the Affecting Scientific Factors on the Moral Education of Senior School Female Students and Presenting a Pattern

Zhila Shahbazi¹, Ayatolah Karimi Bagh Malek^{2*}, Abotaleb Saadati Shamir³, Soheila Hosseinpour⁴

1. PhD student, Department of Philosophy of Education, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Shiraz Farhangian University, Shiraz, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Psychology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Philosophy of Education, Kurdistan Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran

✦ **Corresponding Author Email:** ayat191@gmail.com

Receive: 2023/10/01
Accept: 2023/01/23
Published: 2023/01/23

Keywords:

Scientific Factors, Moral Education, Educational Infrastructures, Social Damages, Students

Article Cite:

Shahbazi Zh, Karimi Bagh Malek A, Saadati Shamir A, Hosseinpour S. (2023). Investigating the Affecting Scientific Factors on the Moral Education of Senior School Female Students and Presenting a Pattern, *Iranian Journal of Educational Society*. 9(2): 389-399.

Purpose: Moral education is an important factor in improving the state of educational systems. Therefore, the purpose of this study was to investigating the affecting scientific factors on the moral education of senior school female students and to presenting a pattern.

Methodology: The current research is among mixed exploratory research (qualitative-quantitative). The qualitative population was university experts of Tehran city, which according to the principle of theoretical saturation number of 15 people of them were selected through purposive and snowball sampling methods and were subjected to semi-structured interviews. The quantitative population was the senior school female students of five district of Tehran city, which according to Krejcie and Morgan's table and due to possible spills number of 384 people were selected by multi-stage cluster sampling method and answered the researcher-made questionnaire. The qualitative and quantitative data were analyzed with open, central and selective coding methods in MAXQDA software and exploratory factor analysis in SPSS and LISREL software, respectively.

Findings: The findings showed that the affecting scientific factors on the moral education of senior school female students were included 87 indicators, 21 concepts in 10 categories of social maturity, social, cultural, economic, family and educational infrastructures, personality and moral characteristics and learning and parenting styles, economic factors, critical thinking, social mission, life priorities, valid moral resources, self-awareness and social damages. Other findings showed that validity was confirmed because the average variance extracted for all 10 categories was higher than 0.50 and reliability was confirmed because the Cronbach's alpha and combined was higher than 0.70 for all of them. In addition, the pattern of affecting scientific factors on the moral education of senior school female students had a good fit and I the said pattern the factor load of all 10 categories was significant ($P < 0.05$).

Conclusion: The pattern of affecting scientific factors on the moral education of senior school female students has practical implications for education officials and supervisors. According to the results of this study, they can take an effective step towards improving the moral education of students.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2012724.1475>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1402.9.2.31.9>

Creative Commons: CC BY 4.0

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

بررسی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و ارائه الگو

ژیلا شهبازی^۱، آیت‌الله کریمی باغملک^۲، ابوطالب سعادت‌ی شامیر^۳، سهیلا حسین پور^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه فرهنگیان شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول).

۳. استادیار، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴. استادیار، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، واحد کردستان، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

✉ ایمیل نویسنده مسئول: ayat191@gmail.com

چکیده	مقاله پژوهشی
<p>هدف: تربیت اخلاقی عامل مهمی در بهبود وضعیت نظام‌های آموزشی دارد. بنابراین، هدف این مطالعه بررسی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و ارائه الگو بود.</p> <p>روش: پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) است. جامعه کیفی خبرگان دانشگاهی شهر تهران بودند که طبق اصل اشباع نظری تعداد ۱۵ نفر از آنها با روش‌های نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی انتخاب و تحت مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. جامعه کمی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم منطقه پنج شهر تهران بودند که طبق جدول کرجسی و مورگان و با توجه به ریزش‌های احتمالی تعداد ۳۸۴ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و به پرسشنامه محقق‌ساخته پاسخ دادند. داده‌های بخش کیفی و کمی به ترتیب با روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA و تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزارهای SPSS و LISREL تحلیل شدند.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شامل ۸۷ شاخص، ۲۱ مفهوم در ۱۰ مقوله بلوغ اجتماعی، زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری، عوامل اقتصادی، تفکر انتقادی، رسالت اجتماعی، اولویت‌های زندگی، منابع اخلاقی معتبر، خودآگاهی و آسیب‌های اجتماعی بود. یافته‌های دیگر نشان داد که روایی به دلیل بالاتر از ۰/۵۰ بودن میانگین واریانس استخراج‌شده برای هر ۱۰ مقوله و پایایی به دلیل بالاتر از ۰/۷۰ بودن آلفای کرونباخ و ترکیبی برای همه آنها تایید شد. افزون بر آن، الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم برازش مناسبی داشت و در الگوی مذکور بار عاملی هر ۱۰ مقوله معنادار بود ($P < 0/05$).</p> <p>نتیجه‌گیری: الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم دارای تلویحات کاربردی برای مسئولان و متصدیان آموزش و پرورش است. با توجه به نتایج این مطالعه، آنان می‌توانند گام موثری در جهت بهبود تربیت اخلاقی دانش‌آموزان بردارند.</p>	<p>دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۹</p> <p>پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۳</p> <p>انتشار: ۱۴۰۲/۰۱/۰۳</p> <p>واژگان کلیدی: عوامل علمی، تربیت اخلاقی، زیرساخت‌های آموزشی، آسیب‌های اجتماعی، دانش‌آموزان.</p> <p>استناد مقاله: شهبازی ژ، کریمی باغملک آ، سعادت‌ی شامیر ا، حسین پور س. (۱۴۰۲). بررسی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و ارائه الگو، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. ۹(۲): ۳۹۹-۳۸۹.</p>

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.2012724.1475>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1402.9.2.31.9>

Creative Commons: CC BY 4.0

همواره توجه به بحث اخلاق و رشد اخلاقی یکی از اساسی‌ترین اهداف نزد خانواده‌ها و سیستم آموزشی یا جامعه بوده است و دلیل آن هم ایجاد نسلی شایسته در خانواده و داشتن جامعه‌ای پویا و کارآمد می‌باشد. جامعه‌ای مبتنی بر آموزه‌های عمیق اخلاقی که با صرف حداقل هزینه‌ها به شکل پایه، نسل‌هایی اخلاق‌مدار و کوشا را در جهت رسیدن به اهداف عمیق انسانی پرورش نماید. بنابراین، تربیت اخلاقی و کمک به رشد اخلاقی دانش‌آموزان از هدف‌های آرمانی همه نظام‌های آموزشی و تربیتی است (Nafar, Fatemi and Nafar, 2020). نظام تعلیم‌وتربیت یکی از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین نظام‌هایی است که نقش زیادی در زندگی انسان‌ها دارد و این نظام تاثیر زیادی بر رشد اخلاقی و فرهنگی اعضای جامعه می‌گذارد (Aaron, Glover, Sterling, Downs and Lesandrini, 2021). تعلیم‌وتربیت عرصه‌های مختلفی دارد که یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین آنها حوزه تربیت اخلاقی است که بخشی از برنامه تربیتی انسان می‌باشد که ضامن شکوفایی استعدادها و عملی اخلاقی و پرورش شخصیتی آراسته به فضائل اخلاقی است (Valor, Antonetti and Merino, 2020). یکی از مسائل مهمی که نظام تعلیم‌وتربیت با آن مواجه است مسئله اخلاق و تربیت اخلاقی می‌باشد که به‌عنوان یکی از ارکان اساسی فرهنگ بشری مورد توجه همه نظام‌های آموزشی بوده و خواهد بود (Kim and Park, 2019). از آنجایی که اخلاق و تربیت اخلاقی یکی از چالش‌های مهم حال و آینده جوامع و نظام‌های آموزشی است، لذا یکی از دغدغه‌های سیاست‌گذاران آموزشی جهان تربیت اخلاقی دانش‌آموزان می‌باشد (Johanson, Hughes, Fingerhood and Mewborn, 2023). تربیت اخلاقی مفهومی نسبتاً جدید در عرصه علم و تعلیم‌وتربیت است و برای این مهم است که چگونه باید از اصول جهان‌شمول بشری در ارزش‌ها، هدف‌ها و فعالیت‌های زندگی استفاده کرد و زمینه را برای درستکاری، دلسوزی، بخشش و تربیت مطلوب فراهم آورد (Lennick and Kiel, 2016).

اخلاق راه اصلی پیشگیری و اجتناب از آسیب‌های روانی و اجتماعی است و ریشه همه اصلاح‌ها و موثرترین راه مبارزه با مفاسد در زمینه‌های متفاوت در جوامع مختلف می‌باشد (Hu, Yu, Tzeng and Zhong, 2023). اخلاق یکی از ضروری‌ترین نیازهای انسانی امروزی جهت دستیابی به سعادت است و دانش‌آموزان هر جامعه‌ای در آینده‌ای نزدیک مسئولیت اداره و مدیریت کشور را برعهده می‌گیرند. بنابراین، آینده‌سازان جامعه هستند و بخش عمده‌ای از بودجه و برنامه‌ریزی هر کشور را به خود اختصاص می‌دهند (Amini and Hanifi, 2021). مفهوم اخلاق یکی از مهم‌ترین مفاهیم حوزه علوم انسانی و اجتماعی است که همواره درباره آن دیدگاه‌های متفاوتی وجود داشته و صاحب‌نظران و متخصصان گوناگون بر اساس مبانی معرفت‌شناختی و پشتوانه‌های فکری متفاوت خود نظراتی درباره معنا و مفهوم آن ارائه کردند (Lisievici and Andronie, 2016). اخلاق پایه تربیت انسان است و با توجه به اینکه انسان جانشین و خلیفه خداوند در زمین و پرتویی از ذات اوست باید خود را به صفات، فضائل و کمالات الهی بیاراید تا نه تنها تکلیف‌ها و مسئولیت‌های خود را در عرصه‌های مختلف حیات فردی و اجتماعی به نحو احسن انجام دهد، بلکه ظرفیت لازم برای نزدیکی به مبدأ کمال و مقام قرب الهی را در خود ایجاد کند. بنابراین، اخلاق به‌عنوان امری اجتماعی علاوه بر راهنمایی شخص بر ارتباطات بین افراد نیز حکمفرما می‌باشد (Motamedi, Samadi, Sarmadi and Mahmoudi, 2023).

تربیت دارای ابعاد مختلف اعتقادی، اخلاقی، فردی، اجتماعی و غیره است و به پرورش استعدادها و معنوی انسان و هدایت آنها به سوی کمال انسانی اشاره دارد (Tan, Naidu and Osman, 2018). اخلاق و تربیت اخلاقی جزء مهم‌ترین مسائل انسان در همه جوامع انسانی است و پرورش فضائل اخلاقی یکی از مهم‌ترین اهداف والای رسالت پیامبران بوده که در سعادت و فلاح فردی و اجتماعی انسان نقش موثری دارد و مایه آرامش انسان و سلامت روح می‌باشد (Alipour, Moghaddam and Maleki, 2022). اخلاق به معنای سرشت نیکو (مانند شجاعت، جوان‌مردی و غیره) یا ناپسند (مانند ترس، فرومایگی و غیره) است که در رابطه با سایر افراد معنا و موضوعیت پیدا می‌کنند و تربیت اخلاقی به معنای چگونگی به‌کارگیری و پرورش استعدادها و درونی انسان جهت رشد و تثبیت صفات پسندیده اخلاقی جهت انجام رفتارهای پسندیده اخلاقی و دوری از ردائیل اخلاقی است (Bayeh, 2016). تربیت اخلاقی فرآیند درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی و شکل‌گیری پایدار شخصیت انسان بر اساس ویژگی‌های انسان کامل در مسیر گذر از وضعیت موجود به سوی کمال در جهت حرکت تا نیل به سیمای آرمانی انسان اخلاق‌مدار است. این تربیت تحقق عینی همه آموزه‌هایی است که علم اخلاق، انسان را به آن فرامی‌خواند (Keykha, 2020). همچنین، تربیت اخلاقی به معنای برانگیختن، فراهم‌ساختن و به‌کار بستن سازوکارهای آموزشی و پرورشی جهت دریافت گزاره‌های اخلاقی، شناختن و شناساندن فضائل و ردائیل، زمینه‌سازی برای ایجاد نگرش، روی آوردن به اخلاق حسنه و تقید، پایبندی و عینیت‌دادن به ارزش‌های اخلاقی به منظور رسیدن به سعادت و کمال جاودانه است (Nieuwazny, Nowakowski, Ptaszynski, 2021). تربیت اخلاقی ظرفیت و توانایی درک درست از نادرست، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آنها و رفتار در جهت صحیح و درست و نشان‌دهنده ظرفیت ذهنی انسان برای تعیین اینکه چگونه اصول جهان‌شمول انسانی را به ارزش‌ها، هدف‌ها و اقدام‌های خود مرتبط نمایند، می‌باشد. سازه تربیت اخلاقی رفتار مناسب را تقویت می‌کند و فرد را قادر می‌سازد تا پایداری زندگی اجتماعی را در طول زمان فراهم آورد (Borba, 2002).

با اینکه پژوهشی درباره عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان یافت نشد، اما درباره تربیت اخلاقی و ارائه الگو برای آن پژوهش‌هایی انجام شده است که در ادامه مهم‌ترین آنها شرح داده می‌شوند. Alvi and Khanam (2023) ضمن پژوهشی درباره مدل پیشنهادی برنامه‌درسی تربیت اخلاقی برای دانش‌آموزان متوسطه به این نتیجه رسیدند که ارزش‌های اخلاقی نباید به‌صورت جداگانه تدریس شوند، بلکه باید در همه دروس و اهداف کلی و اختصاصی برنامه‌درسی گنجانده شوند. پذیرش و عمل به ارزش‌های اخلاقی باعث ایجاد مهارت‌های تفکر مرتبه بالاتری در دانش‌آموزان می‌شود که هم‌زمان به حوزه عاطفی نیز می‌پردازد. این مدل پیشنهاد می‌دهد که محتوای موجود موضوع باید به‌عنوان سناریوهای زندگی واقعی ارائه شود که حل مسائل زندگی واقعی را برای رفع مشکل‌های جامعه ترویج کند. همچنین، قوانین انضباطی، اصول شهروندی، ارزش‌های دینی و اخلاق حرفه‌ای باید در موضوع‌های علوم و لوم اجتماعی گنجانده و این ارزش‌ها باید از طریق تمرین، بحث، دوراهی،

بازی نقش، یادگیری موقعیتی، پروژه‌های زندگی واقعی و طیف وسیعی از فعالیت‌های درون کلاسی و برون کلاسی آموزش داده شود تا تفکر خلاق و تأملی در دانش‌آموزان ارتقاء یابد. Shafi'pour Motlagh and Maleki (2023) ضمن پژوهشی درباره فراتحلیل دلالت‌های برنامه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان به این نتیجه رسیدند که الگوی مذکور دارای سه مقوله هسته‌ای عقلی- شناختی (با مقوله‌های فرعی رشد شناخت عقلی، رشد شناخت علمی- تجربی، رشد شناخت شهودی و رشد شناخت تعبدی)، روحی- معنوی (با مقوله‌های فرعی تقویت روحیه عبادی- مذهبی، تقویت روحیه معنوی و تقویت روحیه اخلاق ارزشمدارانه) و رفتاری- کرداری (با مقوله‌های فرعی سازگاری با جامعه، رفتار مطلوب شهروندی، مسئولیت‌پذیری و مراقبت در برابر آسیب‌های اخلاقی) بود. Forghani, Karimi and Rezaei (2023) ضمن پژوهشی درباره الگوی کاربردی برای دانش‌آموزان در زمینه تربیت اخلاقی به این نتیجه رسیدند که برای ۵۵ مفهوم در ۱۶ مقوله اعتماد به توانایی‌ها و برنامه‌های سیاست‌گذاران، نهادی‌شدن اصول تربیت اخلاقی، استدلال‌محوری و داشتن نگاه انتقادی، جمع‌گرایی درون‌گروهی و نهادی، مشارکت دانش‌آموزان در امر آموزش، تربیت اخلاقی و جایگاه آن در آموزش و پرورش مدرن، تأکید بر تقویت روحیه استقلال دانش‌آموزان، هویت و جایگاه علم در نظام آموزشی، انتقادات به نظام تربیتی ساختار آموزش فعلی در مدارس، ضعف ارزشیابی کیفی در نظام تربیتی آموزش رسمی، کارآمدی نظام تربیتی، عدم اثربخشی برنامه‌های تربیتی در نظام آموزش رسمی، ساختار کلان و سطح نهادی آموزش رسمی، توسعه ساختار نظام اجرایی تربیتی، همگامی با پیشرفت‌های جهانی و طراحی برنامه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان وجود داشت. Zhang, Saharuddin and Abdul Aziz (2022) ضمن پژوهشی درباره تحلیل ادراک معلمان از برنامه‌درسی تربیت اخلاقی به عنوان یکی از ابزارهای اصلی برای آموزش ارزش و اخلاق عمل می‌کند و معلمان به‌عنوان مجریان مستقیم آن هستند و این امر بر توسعه کلی سیستم مدرسه و توسعه بلندمدت یک کشور تأثیر می‌گذارد. علاوه بر آن، چهار حیطة شامل مدل ادراک‌های معلم از تربیت اخلاقی و ملی، ابعاد مدل اخلاق معلم، راهبردهای تدریس و نقش معلمان برای الگوی برنامه‌درسی تربیت اخلاقی شناسایی شد. بنابراین، نتایج این مطالعه به آگاهی از رویکردهای تدریس و یادگیری تربیت اخلاقی با توجه به برداشت معلمان از برنامه‌درسی تربیت اخلاقی کمک کرد. Kooshi, Mosapour, Armand and Mohebbi (2020) ضمن پژوهشی درباره الگوی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران به این نتیجه رسیدند که برای آن ۳۵ مضمون پایه، یازده مضمون سازمان‌دهنده و سه مضمون فراگیر شامل شناخت اخلاقی (آموزش توانمندی در بازداری و پرهیز، آموزش شناخت فضائل و آموزش استدلال اخلاقی)، باور اخلاقی (بینش نسبت به خویشتن، بینش نسبت به خدا، بینش نسبت به سلامت محیط زندگی و انگیزش جهت تحکیم پیوندهای اجتماعی) و رفتار اخلاقی (مشارکت اجتماعی، آگاهی و هوشیاری، تصمیم‌گیری اخلاقی و انجام وظیفه و عمل به تکلیف) شناسایی شد. Mosadeghinik, Soleimanpor and Jalalvand (2020) ضمن پژوهشی درباره الگوی تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دوره متوسطه به این نتیجه رسیدند که برای آن سه مولفه حکمت (با شاخص‌های وقار و آرامش در حرکات و رفتار، نگرش انسان‌دوستی و نوع‌دوستی در فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی، باور یقینی و اعتقاد درونی و قلبی نسبی به ایجاد صفات پسندیده و خودشناسی توأم با ارزش عمل و نیت فاعل آن)، نگرش (با شاخص‌های تمرین و پایداری در کارهای نیک و نشان‌دادن آن در حالات بدنی و رفتاری، معنویت‌گرایی در فکر و عمل و حفظ قاعده جاذبه و دافعه نسبت به افراد مختلف) و عقل‌گرایی (با شاخص‌های توان دقت ذهنی فرد نسبت به مسائل برای از بین بردن تعارضات، توانایی ذاتی برای استنباط واقع‌گرایانه نیجه اعمال اخلاقی و هوشمندی و داشتن بینش در کارها) شناسایی شد که بار عاملی، روایی و پایایی آن تأیید شد. Heydarizadeh, Esmaceli, Farajollahi and Safaee (2018) ضمن پژوهشی درباره الگوی تربیت اخلاقی متناسب با ویژگی‌های دانش‌آموزان ابتدایی بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به این نتیجه رسیدند که کدهای این پژوهش در قالب چهار عنصر اهداف (در حیطة‌های شناختی، عاطفی و مهارتی)، اصول، محتوا و روش‌های آموزشی تنظیم شد که ویژگی‌های ممتاز این الگو می‌تواند به بومی‌بودن، توجه به ویژگی‌های مخاطبان، علمی‌بودن، اختصاصی‌بودن، سادگی، بدیع‌بودن، واقع‌نگری، نگاه تربیتی و رویکرد فعال در آموزش و یادگیری اشاره کرد. یکی از دغدغه‌های اصلی اندیشمندان و متخصصان تربیتی، افت و افول فضیلت‌های اخلاقی در افراد جامعه به‌ویژه نوجوانان است. آنان معتقدند که نوجوانان آینده‌سازان کشور هستند و باید موازین اخلاقی را آموخته و در روابط فردی و اجتماعی خود به آنها پایبند باشند (Salehnezhad Behrestaghi, Rasouli and Salimi, 2023). عصر حاضر، عصر بحران‌ها و چالش‌های بنیان‌افکن همراه با خشونت‌ها، شرارت‌ها، نامهربانی‌ها و گسست‌های اخلاقی زیاد است. بنابراین، اگر انسان بخواهد تعادل روانی و رفتاری خود را حفظ کند و شکست نخورد باید در روابط فردی و اجتماعی شخصی موفق باشد که برای این منظور باید اخلاق‌مدار و دارای تربیت اخلاقی باشد. تربیت اخلاقی عامل مهمی در بهبود وضعیت نظام‌های آموزشی دارد. بنابراین، هدف این مطالعه بررسی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و ارائه الگو بود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) است. جامعه کیفی خبرگان دانشگاهی شهر تهران بودند که طبق اصل اشباع نظری تعداد ۱۵ نفر از آنها با روش‌های نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی انتخاب و تحت مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. در این مطالعه، خبرگان دانشگاهی شامل صاحب‌نظران حوزه شناختی از دانشگاه‌های معتبر داخلی بودند که شرایط انتخاب آنها شامل مواردی مانند عضو هیأت‌علمی رشته فلسفه تعلیم و تربیت و علوم تربیتی و یا رشته‌های مرتبط، داشتن حداقل دو مقاله یا کتاب معتبر در حوزه تربیت اخلاقی، عضویت در انجمن‌ها و کنفرانس‌های معتبر این حوزه به‌عنوان عضو موثر و تدریس تخصصی درس‌های مرتبط با تربیت اخلاقی بود. نمونه‌های این مطالعه به این صورت انتخاب شدند که ابتدا تعدادی از خبرگان که پژوهشگران نسبت به آنها شناخت داشتند را از نظر شرایط ذکرشده در بالا مورد ارزیابی قرار دادند و تعدادی را به‌عنوان نمونه انتخاب کردند (نمونه‌گیری هدفمند) و سپس از آنان خواستند تا سایر خبرگانی که شرایط فوق را دارند

به پژوهشگران معرفی نمایند (نمونه‌گیری گلوله‌برفی). البته خود پژوهشگران پژوهش حاضر نیز خبرگان را از نظر شرایط ذکر شده در بالا مورد بررسی و ارزیابی قرار دادند. لازم به ذکر است که ابزار پژوهش در این بخش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ۶ سوال باز پاسخ بود که بر اساس اسناد مرتبط با حیطه پژوهش حاضر و با کمک اساتید طراحی شد. مصاحبه‌ها به صورت انفرادی انجام و در حین مصاحبه از مطالب یادداشت‌برداری صورت پذیرفت. بعد از انجام هر مصاحبه، متن مصاحبه پیاده‌سازی و سپس پاسخ‌ها دسته‌بندی و بر اساس مفهوم کلی این دسته‌بندی‌ها، کدگذاری و تحلیل گشتند. مصاحبه‌ها و تحلیل داده‌ها آنها تا زمانی ادامه یافت که پژوهش به اشباع نظری رسید. در این بخش، روایی با روش مثلث‌سازی و پایایی با روش ضریب توافق بین دو کدگذار با مقدار ۰/۸۰ تایید شد.

جامعه کمی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم منطقه پنج شهر تهران بودند که طبق جدول کرجسی و مورگان و با توجه به ریزش‌های احتمالی تعداد ۳۸۴ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و به پرسشنامه محقق‌ساخته پاسخ دادند. در این مطالعه، برای انتخاب دانش‌آموزان نیز شرایط در نظر گرفته شد که از جمله می‌توان به نداشتن مردودی و مشروطی در پایه‌های گذشته، عدم اخراج موقت از کلاس به دلیل رفتارهای ناهنجار، عدم سابقه فرار از مدرسه یا اخراج از مدرسه و غیره اشاره کرد. نمونه‌های این مطالعه به این صورت انتخاب شدند که ابتدا با اداره آموزش و پرورش منطقه پنج شهر تهران هماهنگی لازم به عمل آمد و لیست مدارس و تعداد دانش‌آموزان آنها تهیه شد و سپس تعدادی از مدارس به روش تصادفی انتخاب و از هر مدرسه تعداد سه کلاس در پایه‌های مختلف به عنوان نمونه انتخاب شدند. لازم به ذکر است که ابزار پژوهش در این بخش پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای بود که در بخش کیفی و از طریق مصاحبه با خبرگان و کدگذاری آنها تهیه شده بود. از دانش‌آموزان منتخب خواسته شد که به طور دقیق و کامل همه آیت‌های پرسشنامه را مطالعه و به صورت کامل و صادقانه به آنها پاسخ دهند. شاخص‌های روانسنجی شامل روایی و پایایی پرسشنامه محقق‌ساخته در این مطالعه تایید شد.

داده‌های بخش کیفی و کمی این مطالعه به ترتیب با روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA و تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزارهای SPSS و LISREL تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

در بخش کیفی این مطالعه ۱۵ نفر از خبرگان دانشگاهی حضور داشتند که رشته تحصیلی ۸ نفر آنها فلسفه تعلیم و تربیت و ۷ نفر آنها روانشناسی تربیتی بود و همه آنها سابقه تدریس ۱۰ سال و بالاتر داشتند. نتایج کدگذاری حاکی از ۸۷ شاخص برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم بود که کدگذاری محوری و انتخابی آن در جدول ۱ ارائه شد.

جدول ۱. نتایج کدگذاری محوری و انتخابی برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

مفهوم	مقوله
رسیدن به بلوغ اجتماعی به عنوان یکی از اهداف کلیدی در تربیت اخلاقی دانش‌آموزان	بلوغ اجتماعی
آماده‌سازی زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی جهت تقویت تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر با تاکید بر الگوهای تربیت اخلاقی	زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی
تصمیم‌گیری برای دانش‌آموزان با توجه به ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری و ارائه دورنما برای هدف‌های تربیتی دانش‌آموزان	ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری
توجه به عامل‌های مالی و اقتصادی و تأمین مایحتاج اولیه و ضروری دانش‌آموزان و نزدیک کردن آنها به تکنولوژی روز دنیا جهت آمادگی برای ارتقای تربیت اخلاقی	عوامل اقتصادی
تاکید بر تفکر انتقادی و درک دیدگاه‌های متفاوت علمی، اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی برای کسب دانش بالا در زمینه تئوری‌ها و دیدگاه‌های تربیت اخلاقی دانش‌آموزان و کشف الگوهای تربیت اخلاقی موفق در سنین اولیه رشد و سال‌های اولیه مدرسه	تفکر انتقادی
تاکید بر خردمند داشتن رسالت اجتماعی و توجه به منافع دیگران به جای تمرکز بر رقابت و خودخواهی و شخصی‌نگری	رسالت اجتماعی
آموزش اصول بنیادین و اولویت‌های زندگی مانند ازدواج، شغل‌یابی، فرزندپروری و غیره با تاکید بر پرورش استعدادها دانش‌آموزان با هدف رشد و تربیت اخلاقی	اولویت‌های زندگی
معرفی منابع اخلاقی معتبر مانند کتاب‌ها، مقاله‌ها، سایت‌ها و مراجع مفید در حوزه تربیت اخلاقی دانش‌آموزان	منابع اخلاقی معتبر
افزایش خودآگاهی دانش‌آموزان و معرفی آسیب‌های اجتماعی و فعالیت‌های غیراخلاقی برای درک رفتارهای بزهکارانه و رسیدن به الگوی تربیت اخلاقی موفق متناسب با جنسیت خودشان	خودآگاهی

مفهوم	مقوله
معرفی آسیب‌های اجتماعی و فعالیت‌های غیراخلاقی برای درک رفتارهای بزهکارانه خودش و دیگران و رسیدن به الگوی تربیت اخلاقی موفق متناسب به جنسیت خودشان	آسیب‌های اجتماعی

طبق نتایج جدول ۱، یافته‌ها نشان داد که عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شامل ۲۱ مفهوم در ۱۰ مقوله بلوغ اجتماعی، زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری، عوامل اقتصادی، تفکر انتقادی، رسالت اجتماعی، اولویت‌های زندگی، منابع اخلاقی معتبر، خودآگاهی و آسیب‌های اجتماعی بود.

در بخش کمی این مطالعه ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم حضور داشتند که در پایه‌های تحصیلی متفاوت یعنی هفتم، هشتم و نهم مشغول به تحصیل بودند. نتایج روایی و پایایی برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در جدول ۲ ارائه شد.

جدول ۲. نتایج روایی و پایایی برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

مقوله	میانگین واریانس استخراج‌شده	آلفای کرونباخ	ترکیبی
بلوغ اجتماعی	۰/۶۲	۰/۸۴	۰/۸۸
زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی	۰/۵۹	۰/۹۴	۰/۹۶
ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری	۰/۷۳	۰/۸۹	۰/۹۱
عوامل اقتصادی	۰/۶۱	۰/۷۷	۰/۷۹
تفکر انتقادی	۰/۶۸	۰/۷۳	۰/۷۷
رسالت اجتماعی	۰/۵۴	۰/۹۲	۰/۹۴
اولویت‌های زندگی	۰/۷۳	۰/۸۸	۰/۹۱
منابع اخلاقی معتبر	۰/۶۶	۰/۷۹	۰/۸۵
خودآگاهی	۰/۵۵	۰/۸۶	۰/۹۰
آسیب‌های اجتماعی	۰/۶۴	۰/۷۶	۰/۸۱

طبق نتایج جدول ۲، یافته‌ها نشان داد که روایی به دلیل بالاتر از ۰/۵۰ بودن میانگین واریانس استخراج‌شده برای هر ۱۰ مقوله و پایایی به دلیل بالاتر از ۰/۷۰ بودن آلفای کرونباخ و ترکیبی برای همه آنها تایید شد. نتایج ماتریس همبستگی برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در جدول ۳ ارائه شد.

جدول ۳. نتایج ماتریس همبستگی برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

مقوله	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱. بلوغ اجتماعی	۱									
۲. زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی	۰/۴۵	۱								
۳. ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری	۰/۴۳	۰/۶۱	۱							
۴. عوامل اقتصادی	۰/۵۵	۰/۳۵	۰/۴۵	۱						
۵. تفکر انتقادی	۰/۳۳	۰/۳۷	۰/۴۷	۰/۳۸	۱					
۶. رسالت اجتماعی	۰/۲۶	۰/۴۳	۰/۴۵	۰/۴۹	۰/۴۵	۱				
۷. اولویت‌های زندگی	۰/۱۶	۰/۱۹	۰/۲۸	۰/۲۳	۰/۱۰	۰/۲۹	۱			
۸. منابع اخلاقی معتبر	۰/۵۸	۰/۸۰	۰/۷۴	۰/۸۲	۰/۲۳	۰/۷۰	۰/۳۸	۱		
۹. خودآگاهی	۰/۸۰	۰/۶۱	۰/۸۴	۰/۷۵	۰/۲۵	۰/۳۵	۰/۴۴	۰/۴۱	۱	
۱۰. آسیب‌های اجتماعی	۰/۷۸	۰/۹۰	۰/۲۴	۰/۴۲	۰/۶۳	۰/۷۴	۰/۳۹	۰/۵۹	۰/۵۳	۱

طبق نتایج جدول ۳، یافته‌ها نشان داد که در الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم بین هر ۱۰ مقوله همبستگی در حد متوسط، مثبت و معنادار وجود داشت ($P < 0/05$). نتایج شاخص‌های برازش برای الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در جدول ۴ ارائه شد.

جدول ۴. نتایج شاخص‌های برازش برای الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

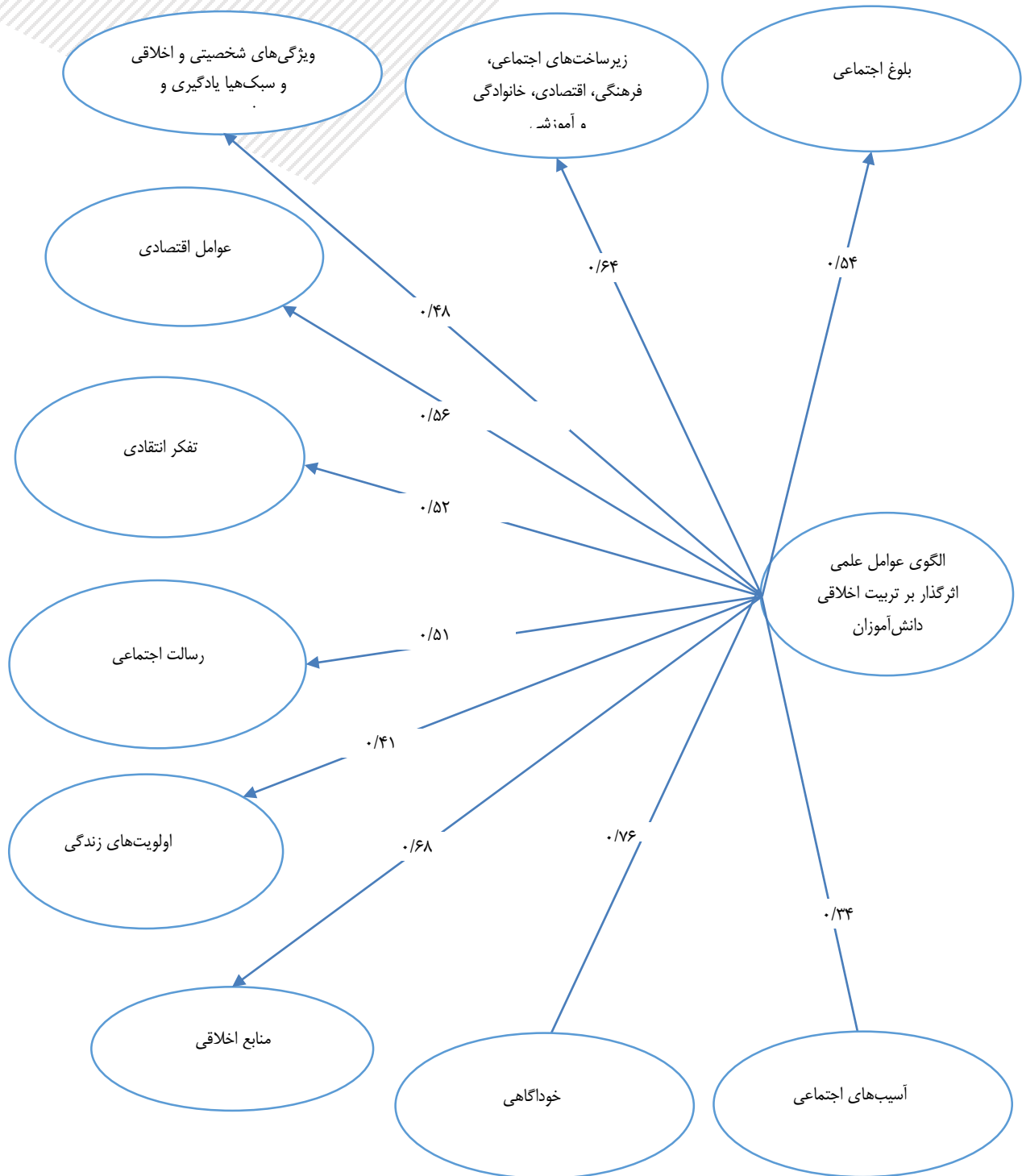
شاخص	χ^2/df	RMSEA	CFI	GFI	AGFI
مقدار محاسبه‌شده	۱/۸۸	۰/۰۴	۰/۹۵	۰/۹۴	۰/۹۱
حد پذیرش	< ۳	< ۰/۰۸	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰	> ۰/۹۰

طبق نتایج جدول ۴، الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم برازش مناسبی داشت. نتایج بار عاملی و رتبه برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در جدول ۵ ارائه شد.

جدول ۵. نتایج بار عاملی و رتبه برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

رتبه	معناداری	بار عاملی	مقوله
پنجم	< ۰/۰۵	۰/۵۴	بلوغ اجتماعی
سوم	< ۰/۰۵	۰/۶۴	زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی
هشتم	< ۰/۰۵	۰/۴۸	ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری
چهارم	< ۰/۰۵	۰/۵۶	عوامل اقتصادی
ششم	< ۰/۰۵	۰/۵۲	تفکر انتقادی
هفتم	< ۰/۰۵	۰/۵۱	رسالت اجتماعی
نهم	< ۰/۰۵	۰/۴۱	اولویت‌های زندگی
دوم	< ۰/۰۵	۰/۶۸	منابع اخلاقی معتبر
اول	< ۰/۰۵	۰/۷۶	خودآگاهی
دهم	< ۰/۰۵	۰/۳۴	آسیب‌های اجتماعی

طبق نتایج جدول ۵، بار عاملی هر ۱۰ مقوله برای عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم معنادار بود ($P < 0/05$). همچنین، در این مطالعه به ترتیب مقوله‌های خودآگاهی، منابع اخلاقی معتبر، زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی، عوامل اقتصادی، بلوغ اجتماعی، تفکر انتقادی، رسالت اجتماعی، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری، اولویت‌های زندگی و آسیب‌های اجتماعی دارای بار عاملی و رتبه بالاتری بودند. بنابراین، الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم در شکل ۱ ارائه شد.

شکل ۱. الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم

نتیجه‌گیری

تربیت اخلاقی همواره یکی از دغدغه‌های هر خانواده و نظام آموزشی بوده است و هدف این مطالعه بررسی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و ارائه الگو بود.

نتایج این مطالعه نشان داد که عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شامل ۸۷ شاخص، ۲۱ مفهوم در ۱۰ مقوله بلوغ اجتماعی، زیرساخت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی و آموزشی، ویژگی‌های شخصیتی و اخلاقی و سبک‌های یادگیری و فرزندپروری، عوامل اقتصادی، تفکر انتقادی، رسالت اجتماعی، اولویت‌های زندگی، منابع اخلاقی معتبر، خودآگاهی و آسیب‌های اجتماعی بود. یافته‌های دیگر نشان داد که روایی به دلیل بالاتر از ۰/۵۰ بودن میانگین

واریانس استخراج‌شده برای هر ۱۰ مقوله و پایایی به دلیل بالاتر از ۰/۷۰ بودن آلفای کرونباخ و ترکیبی برای همه آنها تایید شد. افزون بر آن، الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم برآزش مناسبی داشت و در الگوی مذکور بار عاملی هر ۱۰ مقوله معنادار بود.

بررسی‌ها نشان داد با اینکه پژوهشی درباره عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان یافت نشد، اما پژوهش‌هایی در این زمینه شامل Alvi and Khanam (2023)، Shafi'pour Motlagh and Maleki (2023)، Forghani et al (2023)، Zhang et al (2022)، Kooshi et al (2020)، Mosadeghinik et al (2020) و Heydarizadeh et al (2018) یافت شد که از جهاتی می‌توان نتایج آنها را با نتایج مطالعه حاضر همسو دانست.

در تبیین نتایج این مطالعه می‌توان گفت که دانش‌آموزان دارای ضعف در تربیت اخلاقی که به دلیل تربیت مناسبی را آموزش ندیدند با فراهم‌شدن موقعیت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی، آموزشی و تربیتی می‌توانند رفتارهای اخلاقی خود را بهبود بخشند و به سطح بالاتری از رفتار و تربیت اخلاقی برسند. زیرا تربیت اخلاقی از سازه‌های بنیادی و اثرگذار در متغیرهای روانشناختی مرتبط با مسائل تحصیلی بوده و توانسته موجب بهبود و تقویت متغیرهای روانشناختی گردد. بدیهی است که آموزش تربیت اخلاقی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا آنها بهتر بتوانند با شرایط تحصیلی سازگار شوند و از توانایی‌های لازم برای حضور موثرتر در فرآیند آموزش برخوردار شده و با احساس رضایت مثبت‌تری در برنامه‌های آتی آموزشی در انتظار موفقیت‌های بیشتری باشند، در برابر دشواری‌های احتمالی تحصیلی به‌عنوان یک فرآیند مداوم یادگیری، تاب‌آوری بالا داشته و عملکرد اخلاقی مثبت و مطلوبی از خود نشان دهند. نکته حائز اهمیت دیگر اینکه، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا عواطف و احساسات خود را به خوبی بشناسند، آنها را به دقت ارزیابی کنند، افکار منطقی و غیرمنطقی مرتبط با آنها را دریابند که رعایت اصول اخلاقی در هدایت عواطف مثبت و منفی موثر می‌باشد. واضح است که توانمندی اخلاقی ضمن اینکه می‌تواند در رویارویی با انسان‌ها و موقعیت‌های مختلف در برقراری ارتباطات مناسب به فرد کمک کند از نظر ذهنی و روانی نیز قادر است که سازگاری و توانایی انطباق با موقعیت‌ها را افزایش دهد و به همین دلیل است که دانش‌آموزان در اثر بهره‌مندی از آموزش‌های تربیت اخلاقی می‌توانند با آن شرایط در مدرسه و کلاس از خود سازگاری بیشتری نشان دهند. در مقابل، فقدان یا ضعف تربیت اخلاقی موجب می‌گردد که فرد برای امور تحصیلی ارزش‌گذاری مثبتی نداشته باشد و موجب انباشت تکالیف تحصیلی و استرس‌های ناشی از آن گردد که موجب تحلیل رفتن انرژی و نیروی فرد گردیده و زمینه را برای بروز فرسودگی تحصیلی مهیا ساخته و شرایط را برای وقوع آن فراهم می‌آورد.

همچنین، تربیت اخلاقی باعث می‌شود که دانش‌آموزان فضیلت‌هایی مانند احترام، مهربانی، همدلی، خویشتنداری، انصاف، مسئولیت‌پذیری، صداقت، بخشش و درستکاری را یادگیرند و با لزوم اجرای این مهارت‌ها در رابطه با دیگران آشنا گردند. رعایت هر یک از این فضائل خود به تنهایی سبب بهبود چشمگیر ویژگی‌ها شخصیتی آنان می‌شود. برای مثال کسی که واقعا در درون مهربان، بخشنده، ملاحظه‌گر و مسئولیت‌پذیر باشد و در محیط‌ها و موقعیت‌های یادگیری احساس لذت کرده و به سبب صداقت و خویشتنداری در جمع کلاس به‌عنوان فردی قابل اعتماد باشد و به لحاظ شخصیتی فردی مطلوب برای خود بوده و احساس خودارزشمندی کند دارای انگیزه لازم برای فعالیت‌های یادگیری تربیت اخلاقی خواهد بود. یادگیری مهارت‌های اخلاقی موجب می‌شود که دانش‌آموزان نسبت به خود قضاوتی واقع‌بینانه و امیدوارانه داشته باشند و نارسایی‌های عملکرد خود را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند و تصمیم‌های مناسب را برای رفع آن اتخاذ نمایند. چون که شناسایی نقاط قوت خود در ارتقای عملکرد مثبت بعدی آنها بسیار مهم و ضروری است. دانش‌آموزان با اتکا به این اطمینان روانی می‌توانند بر اعمال و رفتار خود تمرکز بیشتری داشته و آن را به خوبی مدیریت نمایند. این مهارت‌ها موجب ایجاد احساس توانمندی می‌شود و از سوگیری‌های تند و افراطی نسبت به خود که مختل‌کننده عملکرد مناسب هستند، جلوگیری می‌کند. در نتیجه، دانش‌آموزان حتی از انجام فعالیت‌های تحصیلی نیز خسته و دل‌سرد نمی‌شوند و در بلندمدت دچار فرسودگی تحصیلی نخواهند شد. در مقابل، دانش‌آموزانی که از این مهارت‌های اخلاقی بهره‌چندانی ندارند در اغلب زمینه‌ها و امور تحصیلی دچار مشکل و فرسودگی تحصیلی خواهند شد.

پژوهشگران این مطالعه با محدودیت خاصی مواجه نبودند، اما از محدودیت‌های رایج می‌توان به پیشینه پژوهشی اندک درباره الگوی تربیت اخلاقی دانش‌آموزان و عدم یافتن پژوهشی درباره عوامل علمی اثرگذار بر آن و محدودشدن جامعه پژوهش در بخش کیفی به خبرگان دانشگاهی شهر تهران و در بخش کمی به دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم منطقه پنج شهر تهران اشاره کرد. بنابراین، انجام پژوهش‌های بیشتر درباره عوامل مختلف موثر بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم و دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم و دانش‌آموزان و دانشجویان سایر دوره‌های تحصیلی پیشنهاد می‌شود. الگوی عوامل علمی اثرگذار بر تربیت اخلاقی دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم دارای تلویحات کاربردی برای مسئولان و متصدیان آموزش و پرورش است. با توجه به نتایج این مطالعه، آنان می‌توانند گام موثری در جهت بهبود تربیت اخلاقی دانش‌آموزان بردارند. بر اساس یافته‌های این مطالعه، یکی از عوامل بالقوه در پیدایش و تشدید مشکل‌های دانش‌آموزان فقدان مهارت‌های مربوط به تربیت اخلاقی است، لذا پیشنهاد می‌شود تا با استفاده از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی میزان مهارت‌ها، فنون و اطلاعات لازم برای آشناسازی دانش‌آموزان و خانواده‌ها درباره مسائل مرتبط با تربیت اخلاقی فراهم گردد. بدین ترتیب، خانواده‌ها و همه دست‌اندرکاران آموزشی باید تمام تلاش خود را در جهت فراهم‌سازی امکان استفاده دانش‌آموزان از آموزش‌های تربیت اخلاقی به کار گیرند.

موازین اخلاقی

در این مطالعه، موازین اخلاقی رعایت شد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان از نمونه‌های هر دو بخش کیفی و کمی تشکر می‌کنند.

مشارکت نویسندگان

پژوهشگران این پژوهش در کل پژوهش با یکدیگر مشارکت داشتند.

تعارض منافع

هیچ تعارض منافی وجود نداشت.

Reference

- Aaron B, Glover A, Sterling E, Downs S, Lesandrini J. (2021). Impact of a novel method of ethics education on nurse leaders' capacity for moral decision-making: An exploratory qualitative study. *Nurse Leader*, 19(6): 639-645. doi.org/10.1016/j.mnl.2021.03.014
- Alipour Moghaddam Kh, Maleki H. (2022). Identifying and validating the principles and objectives of the moral education curriculum model. *Education Strategies in Medical Sciences*, 15(3): 280-289. (In Persian)
- Alvi ST, Khanam A. (2023). A proposed curriculum model of ethical and moral education for secondary schools in Pakistan. *Journal of Academic Research for Humanities*, 3(1): 1-12.
- Amini Z, Hanifi F. (2021). Investigating the status of factors affecting the moral development of elementary school students in Tehran. *Iranian Journal of Educational Society*, 7(1): 88-100. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2021.526430.1015
- Bayeh E. (2016). Role of civics and ethical education for the development of democratic governance in Ethiopia: Achievements and challenges. *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences*, 2(1): 31-36. doi: 10.1016/j.psr.b.2016.09.012
- Borba M. (2002). *Building moral intelligence: The seven essential virtues that teach kids to do the right thing*. 1st Edition, San Francisco: Jossey-Bass Publisher.
- Forghani M, Karimi R, Rezaei S. (2023). Providing a practical model for high school students in the field of moral education with an emphasis on critical analysis of traditional and modern approaches. *Islamic Life Style*, 6(4): 714-724. (In Persian)
- Heydarizadeh N, Esmaeeli Z, Farajollahi M, Safaei T. (2018). Design and validation of moral education appropriate to characteristics elementary students in Iran emphasizing the document on the fundamental transformation of education. *Journal of Research in Educational Systems*, 12(Special Issue): 231-247. (In Persian)
- Hu YH, Yu HY, Tzeng JW, Zhong KC. (2023). Using an avatar-based digital collaboration platform to foster ethical education for university students. *Computers & Education*, 196: 104728. doi: 10.1016/j.compedu.2023.104728
- Johanson LS, Hughes V, Fingerhood ML, Mewborn E. (2023). Addressing moral injury in nursing education. *Journal of Professional Nursing*, 48: 194-199. doi: 10.1016/j.profnurs.2023.07.010
- Keykha B. (2020). Moral training in cyberspace (Case study: Alzahra University students). *New Thoughts on Education*, 16(1): 241-272. (In Persian) doi: 10.22051/jontoe.2019.13706.1654
- Kim WJ, Park JH. (2019). The effects of debate-based ethics education on the moral sensitivity and judgment of nursing students: A quasi-experimental study. *Nurse Education Today*, 83: 104200. doi: 10.1016/j.nedt.2019.08.018
- Kooshi Z, Mosapour N, Armand M, Mohebbi A. (2020). Designing and validating the moral education model in the elementary of the educational system of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Applied Issues in Islamic Education*, 5(3), 127-154. (In Persian) doi: 10.29252/qaie.5.3.6
- Lennick D, Kiel F. (2016). *Moral intelligence 2.0: Enhancing business performance and leadership success in turbulent times*. 1st Edition, United States: FT Press Publisher.
- Lisievici P, Andronie M. (2016). Teachers assessing the effectiveness of values clarification techniques in moral education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 217: 400-406. doi: 10.1016/j.sbspro.2016.02.111

- Mosadeghinik F, Soleimanpor J, Jalalvand M. (2020). Providing a model for ethical education of high school students in Mazandaran province (Case study: Mazandaran province Education). *Journal of Research in Educational Systems*, 14(Special Issue): 585-609. (In Persian)
- Motamedi H, Samadi M, Sarmadi MR, Mahmoudi M. (2023). An exploration the PhD theses of education philosophy field of government universities in the field of moral education. *Iranian Journal of Educational Society*, 9(2): 185-196. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2023.2003213.1414
- Nafar Z, Fatemi FS, Nafar F. (2020). Content analysis of social and Persian studies (reading) textbooks and gifts of heaven and empirical sciences of the fifth and sixth basic principle on the basis of ethical concepts. *Iranian Journal of Educational Society*, 5(2): 68-79. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2020.43766
- Nieuwazny J, Nowakowski K, Ptaszynski M, Masui F, Rzepka R, Araki K. (2021). Does change in ethical education influence core moral values? Towards history- and culture-aware morality model with application in automatic moral reasoning. *Cognitive Systems Research*, 66: 89-99. doi: 10.1016/j.cogsys.2020.10.011
- Salehnezhad Behrestaghi S, Rasouli SE, Salimi L. (2023). Providing moral responsibility pattern based on online training for teenagers. *Iranian Journal of Educational Society*, 9(1): 265-276. (In Persian) doi: 10.22034/ijes.2021.541983.1184
- Shafi'pour Motlagh F, Maleki H. (2023). Qualitative meta-analysis of moral training programs in terms of preparing students for their future lives. *Quarterly Journal of Education*, 39(2): 83-102. (In Persian)
- Tan BP, Naidu NBM, Osman ZJ. (2018). Moral values and good citizens in a multi-ethnic society: A content analysis of moral education textbooks in Malaysia. *The Journal of Social Studies Research*, 42(2): 119-134.
- Valor C, Antonetti P, Merino A. (2020). The relationship between moral competences and sustainable consumption among higher education students. *Journal of Cleaner Production*, 248: 119161. doi: 10.1016/j.jclepro.2019.119161
- Zhang Q, Saharuddin NB, Abdul Aziz NAB. (2022). The analysis of teachers' perceptions of moral education curriculum. *Frontiers in Psychology*, 13(967927): 1-15. doi: 10.3389/fpsyg.2022.967927